

CLÁSAIL CHUIMSITHEACHA & CLÁSAIL NEAMHCHÚISEACHA

AN CLÁSAL CUIMSITHEACH

34.1 Clásal cuimsitheach a thugtar ar chlásal dobhriathartha a chuireann cuimse nó teorainn le fírinne a uaschlásail.

Seo na saghsanna is coitianta

□ clásail dar múnla *sa mhéid* + fochlásal ráiteasach: *tá sé ar aon chéim leis an Athair sa mhéid go bhfuil sé ina Dhia*

□ clásail dar múnla *fad* (*chomh fada is, ar feadh*) + clásal coibhneasta: *níl aon eagla orm roimhe fad atá mo ghunna liom; chomh fada is nach gcaithfidh siad iad siúd tá seans éigin ag an gcine daonna; níor tháinig an dochtúir go fóill ar feadh a bhfuil a fhios agam*

□ clásail dar tús *ach* roimh mhúnlaí clásal éagsúil: *tá mé ceart go leor ach go bhfuil pian i mo cheann; ní dhearna sé aon righneas ach chomh beag agus a d'fhéadfadh sé; níl aon eolas agam air ach oiread agus atá agatsa; urchóid ar bith ní raibh sé a dhéanamh ach mar a bhí tú féin a dhéanamh; sin an bealach is fearr ach a dheacracht atá sé; is é Peadar an té is cliste orthu ach chomh hóg is atá sé; is annamh a labhraíodh sé ach nuair a labhraítf leis*

□ clásail a bhfuil múnla fochlásaíl ráiteasaigh orthu: *níor gabhadh riamh é nár éalaigh sé; bhí Tomás ag an damhsa agus é ólta.— mhuisse, ní raibh riamh nach mbeadh*

□ clásail atá comhionann le péire de chéadbhearta contrártha.

34.2 Nuair a deir fear lena mhac *ceannóidh mé rothar duit má bhuann tú an rás* ní chuireann sé aon ní in iúl i dtaobh cad a tharlóidh más duine éigin eile a bhuafaidh ach tá sé intuigthe as an gcomhthéacs nach gceannóidh sé an rothar sa chás sin.

Nuair a deir duine *rachaidh mé chuig an dochtúir mura mbeidh biseach orm ar maidin* ní insíonn sé cad a dhéanfaidh sé má bhíonn biseach air, ach tá sé intuigthe nach gá dó dul chuig an dochtúir má bhíonn biseach air, ach más mian le duine a chur in iúl **go soiléir** go bhfuil an

dá chéadbheart chontrártha i gceist aige mar aon lena dhá n-iarbheart, féadfaidh sé feidhm a bhaint as clásal cuimsitheach dar múnla *ach* (*ar acht, ar choinníoll, ar chuntar, i gcleithiúnas*) + fochlásal ráiteasach: *ní bheadh sé sásta dul ach go mbeadh Seán leis; cailín ciúin í ach nach gcuirfí fearg uirthi; tá cead agat dul ar acht go mbeidh tú ar ais roimh a deich; tá sí sásta glacadh leis an bpost ar choinníoll go bhfaighidh sí deich míle punt sa bhliain; tabharfaidh mé duit é ar chuntar nach n-iarrfar arís é; inseoidh mé scéal i gcleithiúnas go ndéarfaidh tusa amhrán.*

Is ionann brí don abairt dheireanach thuas agus don abairt seo a leanas: *inseoidh mé scéal má deir tusa amhrán, ach ní inseoidh mura ndéarfai dhí. Is féidir abairt den saghas céanna (i.e. abairt ina bhfuil dhá chéadbheart chontrártha agus a dhá n-iarbheart) a úsáid in ionad gach ceann de na cúig abairte eile thuas.*

34.3 Tá a lán frásaí ann a fhreagraíonn do chlásail chuimsitheacha mar atá roimhe seo: *aontaím leat sa mhéid sin amháin; tá an Ghaeilge cuibheasach aige chomh fada lena scríobh; níl aon duine ann ar feadh m'eolais; níor buaileadh an clog go bhfios dom; tháinig sé slán ón gcogadh i dtaca le holc.* Féach freisin **22.7**.

Is ainm briathartha nó frása ainm bhriathartha a fhreagraíonn don fhochlásal ráiteasach in

34.1: *tá an leigheas le fáil agat ach teacht; cailín ciúin í ach gan fearg a chur uirthi; tabharfar do phasáiste duit ar chuntar tú a imeacht go Meiriceá láithreach.*

AN CLÁSAL NEAMHCHÚISEACH

34.4 Clásal neamhchúiseach a thugtar ar chlásal dobhriathartha a chuireann in iúl gur fíor ráiteas a uaschlásail cibé faoi ghnéithe áirithe den chás. Seo na saghsanna is coitianta

□ clásail ina bhfuil an t-ainm teibí céime: *dá olcas a ritheann tusa is measa mise; dá mhéad a bhfuair sé ní raibh sé sásta*

□ clásail ina bhfuil dhá chéadbheart chontrártha: *más olc maith leat é caithfidh tú glacadh leis; más i mo luí dom, más í mo shuí dom, tá an phian ann i gcónaí; más é Seán é nó murab é ligfidh mé isteach é; beo nó marbh é tá teipthe orainne*

□ clásail ina bhfuil céadbheart amháin: *tá mé réidh anois murab ionann agus riamh; rachaidh mé go dtí an cluiche peile murab ionann agus an cluiche iomána*

□ clásail ina bhfuil an modh ordaitheach: *phósfadh sé an chéad bhean a chasfaí air bíodh sí críonna nó óg; cuirfidh mé caoga punt ar an gcapall bán, bainim nó caillim*

□ clásail dar tús cibé [ar bith]: *chuaigh sé síos an bóthar cibé áit a raibh sé ag dul; tar isteach cibé thú féin; cibé nach raibh ann bhí Conchúr ann; cibé rud a dúirt sé chuir sé fearg ar a lán daoine. Foshaghas is ea clásail dar tús cibé acu: cibé acu ag magadh nó dáiríre atá tú is maith í do chaint; cibé acu is í is ciontach nó nach í, táimid tuirseach di; capall rása?— cibé acu is ea nó nach ea is breá an t-ainmhí é; cibé duine a rachaidh nó (ná) nach rachaidh, fanfaidh tusa.*

Is i gclásal neamhchúiseach a úsáidtear *cibé acu*, agus is i bpríomhchlásal nó i gclásal ainmfhoclach a úsáidtear *cé acu*. Féach freisin **29.2**.

34.5 Tá roinnt frásaí neamhchúiseacha ann: *tá an gort beag faoi uisce cibé faoin ngort mór; cibé scéal é; cibé ar bith; ar scor ar bith; ar chuma ar bith; cibé acu sin de.*